

En eventuell «grådighetskommissjon» bør ta utgangspunkt i at finansfolk er som folk flest, like langt fra idealet om den rettskafne byråkrat. Det burde også finansfor- skerne basere seg på, skriver professor **Arne Jon Isachsen** ved Handelshøyskolen BI.

Finans og grådighet

DEBATT & INNLEGG

Max Weber var en original tenker. Grunnen til at ikke-katolske land i Vest-Europa var arnestedet for den økonomiske veksten som startet med den industrielle revolusjon, finner han i protestantiske dyder; man skulle spare flittig, arbeide jevnt og trutt og ha omtanke for etter- slekten. Slikt blir det økonomisk fremgang av.

En viktig aktør i den weberske verden var den rettskafne byråkrat. Som gjør det han får beskjed om. Med samfunnets beste for øye. Slike byråkrater finnes det ikke mange av. Det nærmeste man kommer i Norge er noen av dem med ledende jobber i Finansdepartementet.

Byråkrater er stort sett som oss andre. De gjør det som er best for seg selv. Mange av dem vil ha mer prestisje og makt. De vil utvide sitt revir. Krabbe opp på høyere lønnstrinn. Det området de er satt til å administrere eller overvåke eser lett ut – antall ansatte stiger.

Et mer realistisk bilde av byråkraten og hans måte å te seg på, trer frem.

Tanken om at lederen av et foretak alltid gjør det som er best for eieren, har det like ens lenge vært satt spørsmålsteget ved. Prinspalagent-problemet, som det heter i fagspråket, der eieren (aksjonærene) er prinsipalen, og ledelsen av selskapet (administrerende direktør) er agenten.

Når sjefen i General Motors kommer fra Detroit til Wash-

HVORFOR? I mange år konkurrerte norske banker om å tape mest mulig penger på fiskeoppdrett. Samtidig håndterte de riggmarkedet mesterlig. Foto: Bent-Are Jensen

ington D.C. i selskapets eget jettfly, er det mye som tyder på at det ikke er til aksjonærens beste. Både på grunn av unødvendige utgifter til luksus og flottenfeieri. Og fordi stemningen for å bidra med en redningspakke til den skakkjorte amerikanske bilindustrien kjølnet kraftig når politikerne så hvor slepphendte selskapets øverste leder var i bruken av selskapets penger.

Samme grunn tanke – at alle gjør det som er best for seg selv – ser ikke ut til å ha trengt tilsvarende inn i finansfaget. Der modelleres den enkelte formuesforvalter ut fra tanken om at han skal maksimere forventet avkastning for eieren, for et gitt nivå for risikotagning. Men er formuesforvaltere annerledes enn byråkrater og direktører? Neppe. De gjør som dem – nemlig hva som tjener egen sak best.

På det praktiske plan kjenner

man til forvaltere av fond som utpå høstparten, etter et overraskende godt år, tar risikoprofilen på fondet kraftig ned. Det gjelder å trygge det gode resultatet. Til eiernes beste? Muligens. Men i første rekke til eget beste. Man vil sikre seg den feite bonusen som ligger i det allerede oppnådde gode resultat.

Eller ta lederen av et finansforetak med høy risikoprofil. Der overskuddet det ene året burde sees i lys av faren for store tap senere år. Men årets bonus er basert på årets resultat. En senere smell har ingen konsekvenser. Bonuser betales ikke tilbake. Bare eierne (prinsipalen) mister verdier når aksjekursene synker. Og lederen (agenten) fristes til å ta mer risiko enn hva eieren på lang sikt er tjent med.

På den annen side, om lederen av et finanshus ikke tar nok risiko i gode tider, der

MENNESKELIGE. Den menneskelige faktoren preger finansfolk like mye som oss andre, skriver Arne Jon Isachsen.

andre hus tjener fett, mister han lett jobben. Å være forsiktig, selv om det skulle være med tanke på kundenes og eierens beste, kan koste dyrt. Markedet kan oppføre seg irrasjonelt lenger enn du kan holde på jobben. Som Chuck Prince, sjefen for Citibank – til tider verdens største bank – sa, i juli 2007, kort før han fikk sparken: «As long as the music is playing you've got to get up and dance.»

I mange år konkurrerte norske banker om å tape mest mulig penger på fiskeoppdrett. Samtidig håndterte de det like risikofylte riggmarkedet mesterlig – her var tapene minimale. Hva kan det skyldes at norske banker hadde så ulike erfaringer på disse to markedene?

Den lokale banksjefen ville neppe fremstå som mannen i bygda som stanset fremskrittet. Man har da tro på lokale krefter og vil satse på fremtiden. Spørsmålet om finansiering av rigg i Nordsjøen lot seg lettere behandle på mindre følelsesmessig vis. Kan noe av forklaringen ligge her?

Den menneskelige faktoren preger finansfolk like mye som oss andre. Hvorfor forskere innen finansfaget stort sett har oversett det at alle meler sin egen kake, og i stedet forlatt seg på at formuesforvaltere og andre i bransjen nærmest er for weberske byråkrater å regne, kan man undre seg over.

Virkelighetsfjernt tull

Tidligere sentralstyremedlem i Unge Høyre, Petter T. Stocke-Nicolaisen, serverer en stiv dose kritikk kombinert med syv lett-vinte råd i DN 27. mars.

Kast partilederen, mener Stocke-Nicolaisen. Det er ingen debatt om lederskap i Høyre. Høyre har nettopp valgt partileder Erna Solberg for to nye år. De som eventuelt mener at lederskifte er en resept for suksess, får muligheten på landsmøtet i 2010. En kikk tilbake på forrige valg viser frem et pent resultat med dagens ledelse, tross en vanskelig start våren 2007.

Vil man kjøre et parti i grøften like før et valg, så er lederdebatt riktig medisin.

LEDERDEBATT. Vil man kjøre et parti i grøften like før et valg, så er lederdebatt riktig medisin, skriver Torbjørn Hansen.

Anbefalingen om å «eie et tema, helst tre» er derimot meget klokt. Er det noe alle partier prøver på, så er det å eie et eller flere politiske tema. Et nitid arbeid og tunge, gjennomtenkte politiske markeringer er måten å vinne eierskapet til sentrale Høyre-saker. Høyre vil ha opp kvalitet i skolen og trygge arbeidsplasser i sterke bedrifter. Det skal vi fortsette å markere på en mest mulig tydelig måte.

Når det gjelder flat skatt, som Stocke-Nicolaisen synes å ha stor tro på, er det bare å si at alle med minimumskunnskap om skattepolitikk i et høykostland vet at flat skatt er noe virkelighetsfjernt tull. Fordelelingsprofilen er uholdbar og vil bli slaktet av velgerne. Flat skatt som tema er knapt nok i stand til å overleve et frokostmøte for liberalere fra Oslo Vest.

Samarbeidskonstellasjon Stocke-Nicolaisen mener Høyre er tjent med, er like opportunistisk som resten innlegget. Ideen om å overse Frp vil være en gavepakke til alle andre partier. Mange velgere har sympati med både Høyre og Frp.

Jeg tør minne om at det er mulig å oppnå lavere oppslutning dersom man roter det til og begår fundamentale feil.

Torbjørn Hansen
stortingsrepresentant for Høyre

Feil om valgordning

Michael Tetzschner hadde 31. mars et misvisende innlegg i DN om valgordningen. Han hevder at valgordningen nå er slik at en stemme i Oslo, Akershus og Hordaland teller bare halvparten av en stemme i Finnmark. Det er selvsagt feil.

Den nasjonale fordelingen starter med partienes stemmetall i hele Norge og antallet representanter partiene har fått direkte i fylkene. Riksvalgstyret fordeler deretter 19 utjæmningsmandater mellom partiene slik

at stemmetallet bak hver valgte representant blir så lik som mulig.

Om en når helt fram til proporsjonalitet, avhenger av fordelingen i fylkene. Ved valget i 2005 fikk Ap og Frp litt mer enn sin kvote i fylkene, og de øvrige fem partiene er litt underrepresentert. Valgordningen fra 2005 har dermed ikke helt eliminert «styringstillegget» som Ap har fått siden fylkene ble valgkretser i 1949.

I valget mellom politiske partier har valgordningen i

Norge aldri gitt bedre garanti for samsvar mellom stemmer og valgte representanter enn den som gjelder fra og med valget i 2005. Merk at stemmene teller likt uavhengig av hvor i landet de er avgitt.

Tetzschner har hengt seg opp i regelen som fordeler mandater mellom fylkene. Fra 1949 til og med valget i 2001 var mandattallet i fylkene fastsatt i grunnloven. Den nye regelen fra 2005 flytter mandater mellom fylker i samsvar med folketallet.

Regelen avspeiler ikke bare

folketallet, men også den faste fordelingen som gjaldt tidligere. Utkantene får dermed fortsatt en noe bedre representasjon enn sentrale strøk uten at det har konsekvenser for det politiske valget mellom partiene. Automatikken som ble innført økte det sikre mandattallet i Oslo og Akershus.

Fra 2005 teller dermed alle stemmer i Norge likere enn noen gang før.

Gunnvald Grønviik,
dr.polit., Skedsmokorset